

Bermioko euskararen ezaugarri morfosintaktiko batzuk

ENEKO BARRUTIA
(Deustuko Unibertsitatea)

0. Bermion ez da euskara bat bakarria mintzatzen, nik esango nuke herrian denek egiten dutela bat baina behin auzuneetan sartuz gero aldaketak nabari daitezkeela. Hemen aipatuko diren ezaugarriak Bermion nagusi den sistemarenak dira, herrian egiten dena izango da hemen aztergai. Kontuan har bedi bermiotarrak asko direla eta beraz soziolinguistikoki Bizkaiko lehenengo euskara dela.

Ikertzeko geratzen da zenbat euskara hitzegiten diren Bermion eta euren azterketa. Sarriegi erabiltzen dira gure dialektologian herri, udal eta auzune kontzeptuak sistema linguistikoen mugak jartzeko, batzutan ondo datorren arren gainditu egin behar litzateke egoera hau.

Hemen aitaruko ditudan deklinabidearen ezaugarriak eta inguruko herrietakoak hoberen Rosario Egeregiren tesian ikusi ahal izango dira.

Behartxu hau egiten lagundu didaten lekukoak hauek izan dira: Begoña Bilbao (B), Francisca Telleria (F), Blanca Hemerit (H), Isabel Mugira (I) eta Txaro Telleria (TX). Hirurogetazak urtekoak dira batz bestea. Eskerrak ematen dizkiet bihotzez.

1. Deklinabidea

Deklinabidean kontuan hartu beharreko aldaketa batzuren berri emanez hasiko naiz:

1.1. e - a:

Bizkaian hitz batzutan nahiko orokorra da deklinabidean *-e* bukaeradunak *-a* izatera ailegatzea: *laba = labe*, *ba(ga)rik = bage, gabe, lore = lora*, e. a. Bermion aldaketa honek, artikulua hartzen dutenean *edunekin* ez bereizteagatik etor daitekeena, beste herri askotan baino indar handiagoa hartu du. Adibideak:

abada = abade
alanbra (gazt. 'alambre')
balda (gazt. 'balde')
bekereka (Mundakan *bekereke*)
dxata (gazt. 'yate')
eja (gazt. 'eje')
koeta (gazt. 'cohete')

kofra (Mundakan *kofre*, txori bat)
kotxa (*kotxan gues* = kotxean goaz, autoan goaz)
palangra (gazt. 'palangre')
suerta (gazt. 'suerte')
tanka (gazt. 'tanque')
torra (gazt. 'torre')

1.2. u - o:

Nahiko orokorra den arren aldaketa hau ez da erabatekoa. Adibideak:

aingero = aingeru	leko = leku
amo = amu	lenguso = lehengusu
barroko aixie, mutille = barruko	modo = modu
buro = buru	narro = narru, larru
diro = diru	olato = olatu
erlojo = erloju	ordo = ordu
esko = esku	orto = ortu
espillo = ispilu	telleto = teilatu
gato = karu	txisto = txistu

Badira berba batzuk aldaketa hau jasan ez dutenak: *su* silababakarra, *miñitu*... Berba batzutan argi ikusten da aldaketa bat eman dena: *barroko mutille*, *barrure*; *porto bat*, *porture*, e.a.

1.3. a - Ø:

-a organikoa galtzea Gipuzkoako edo Nafarroako euskara batzurekin lotu ohi den arren Bermioko euskaran sarri ematen da, hala ere ez *gauz* edo *eliz* bezalako adibideetan, gehienetan ez dira izaten hitz arruntak.

Toponimo batzuk ere badira -a bage agertzen direnak. Adibideak:

aberi (gazt. 'avería')	kofrai (gazt. 'cofradía')
bálix e a. (gazt. 'baliza')	lupin (gazt. 'lubina', Ondarrun <i>lupiña</i> , <i>lupiñi</i>)
burbin (Ondarrun <i>burbiña</i> , <i>burbiñi</i>)	marmok (Ondarrun <i>marmoka</i> , <i>marmoki</i>)
Busturi = Busturia	mataputxet (Ondarrun <i>mataputxeta</i> , <i>mataputxeti</i>)
Dolosti = Donostia	parrotx (Ondarrun, Bermion bertan ere bai, <i>parrotxa</i> , <i>parrotxi</i>)
fameli (gazt. 'familia')	plai (gazt. 'playa', <i>plaidxe</i> , <i>plaidxie</i> ere badago Bermion)
Frantzí = Frantzia	Plentzi = Plentzia
gill (gazt. 'quilla', Ondarrun <i>gilla</i> , <i>gilli</i>)	txist (Azkuek <i>txista</i>)

Kontestuaren arabera:

Sarritan morfologia kontestuak baldintzatua agertzen da.

a. *alabié* / *alabí*:

Biak erabiltzen dira Bermion, kontsonante baten aurrean arrunta izaten da -e ez ahoskatzea, ez arin esakeran, normal ebakeran baino: *au de neure alabié* / *neure alabí da yau*.

Mundakan berdin gertatzen da *alabiarekin*.

Astue / *astu*: *Alabiarekin* bezala.

b. *au* / *yau*, *an* / *yan*:

Erakuslea *au* da baina aurretik beste *a* bat badauka ahoskatzerakoan biak bereizteko edo *yau* egin ohi da: *au norena da?* / *norena da yau?*

Baita *mendirentz* / *mendires* (*mendires due*); *aras da onantz* ('harantz da honantz'); *os dau* ('hotz dago').

1.4. Kasu batzuren morfologia berezia

1.4.1. *-tzak*:

Niretzako edo *niretzak*, biak entzuten dira Bermion. Azkuek Gernikakotzat dakar *-tzak* eta zuzena dela esan badezakegu ere batez ere bermiotarrei entzuten zaie.

1.4.2. *alabai* dat. pl.:

Inguruko herrietan *alabari* da datibo plurala. Denak egiten dira horrela: *imiei*, *astuei*, *aurrei*.

1.4.3. *Nogana* kasua *-gaina*-tik dator morfologikoki:

alabiñe - alabakaiñe
semiñe - semikaiñe

txoridxeiñe - txoridxekaiñe
astueiñe - astukaiñe

Izenordainetan genitiboari erantsita agertzen da beste herri batzutan ez bezala:

nireiñe, ez "niaiñe"
sureiñe = zuregana
gureiñe = guregana

1.4.4. *orrenatik*:

NOGANDIK kasuaren ordez *-natik* erabiltzen da: *orrenatik ikasi du* = horrengandik ikasi dogu.

Inguruko herrietan *-netik* da ezagunago.

1.4.5. Inesiboan lotura egiteko litzatekeen bokala maiz kentzen da:

astelenan = astelehenean
batelan = batelean
belaunen = belaunean
kisketan = kisketean

lurren = lurrean
martitzenan = martitzenean
trenan = trenean

Biarren (= ordez) eta *biarrien* (= lanean) bereizten dira.

1.4.6. *Erakusle eta adberbio indartuetan* *-xedunik* ez da erabiltzen Bermion, ezaugarri hau inguruko herrieekin eta auzuneeekin bereizteko garrantzitsua da:

auri, "orixe" ez
aurreitxik, "orreixetxik" ez
aur, "ortxe" ez

Auntxek (= *aontxe*, *auntxe*) da indarra hartu duen bakarra.

2. Aditzki laguntzaileak

Bermioko aditzaren morfologia honelakoa izan liteke:

2.1. NOR

Indikatiboa

Oraina
nai
aix
da
garie(s)

Iragana

naixen B, I, TX / nayen B, TX
san
garixen F, TX / gaiñen I

sara	saiñen B, TX
sarie	sarien F, TX
die(s)	sien B, F, TX

Baldintza

balekinai TX / bánekinai B / báneitxeke AM
baleitxeke I / bálekide F
balekigarie
bálekisara TX, I
balekisarie TX, H
baleitxeke(s) I / balekidie TX

Baldintza aurrekoa *-ko* gabe eratzten da: *dxun baleitxeke, denpora ona ein baleki*.

Baldintza aoristikoa

balei

gusurre balei esan dost ori I = 'me lo ha dicho como si fuese mentira'.

Ondorioa

lekinai TX, I / nekinai B
leitxeke H / lekide F
lekigaries F
lekisara F, TX
lekisarie F, TX
lekidie(s) / leitxeke(s) I

Abalera

neitxeke I, TX, H
leitxeke I / leitxe I, AM / leike H / lei B, F, TX
leikigarie(s) H
leisara B, H
leisarie B
leitxeke(s) TX, I

Subjuntiboa

deidxen, deidxela H 3 sg.
deitxesen, deitxesela H 3 pl.

Agintera

adi I / ari H
saitxes I
saitxesie I
beitxe I

2.2. NOR-NORI

Indikatibo oraina

NI
—B, I
—B, I
—B, I
—B, I

HURA
 dxast F, TX
 dxatzo H, F, I, TX
 dxasku F, TX
 dxatzu F, TX
 dxatzu(y)e
 dxatzoye F, TX

Indikatibo iragana

HURA
 dxasten TX
 dxatzon F, TX
 dxaskun F, TX
 dxatzun F, TX
 dxatzu(y)en
 dxatzoyen

Baldintza

HURA
 bálekidxast TX, I
 bálekidxatzo TX, I
 bálekidxasku TX, I
 balekidxatzu TX
 balekidxatzue TX
 balekidxatzoye TX

Ondorioa

HURA
 lekidxast TX
 lekidxatzo TX
 lekidxasku TX, H
 lekidxatzu TX
 lekidxatzu(e) TX
 lekidxatzoye TX

Ahalera

HURA
 leist B
 leidxatzo B
 leidxasku B
 leidxatzu B
 leidxatzuye B
 leidxatzoye B

Ahalerazko hauek dudazkoak dira.

HAIEK
 dxastes F, TX
 dxatzos F, TX
 dxaskus F, TX
 dxatzus F, TX
 dxatzues TX / dxatzue B, H
 dxatzoye B, F, TX

HAIEK
 dxastesen F, TX
 dxatzosen F, TX
 dxaskusen F, TX
 dxatzusen F, TX
 dxatzu(y)en
 dxatzoyen B, F, TX

HAIEK
 balekidxastes TX
 balekidxatzos TX
 balekidxasku TX
 balekidxatzus TX
 balekidxatzues TX
 balekidxatzoye TX

HAIEK
 lekidxastes TX
 lekidxatzos TX
 lekidxasku TX
 lekidxatzus TX
 lekidxatzue TX
 lekidxatzoye TX

HAIEK
 lei B
 leidxatzo B
 leidxasku B
 leidxatzu B
 leidxatzue B
 leidxatzoye B

2.3. NOR-NORK*Indikatibo oraina*

NI
 nau F, TX
 nosu B, F, TX
 nosu(y)e
 nauie

GU
 gaitxus F, I
 su H
 su(y)e
 gaitxus B, TX / gaitxusie B, F, H

HURA
dot F, TX
dau F
du F, TX
su F, TX / dosu H
su(y)e
dauie I

HAIEK
tas TX, H / dotas H
txus TX
dus TX, I
sus F, TX
su(y)e / dosue H
dauie B, F, TX, H / txusie TX

Arruntena *su* da, *dosu* “ona dosu ori” eta “al dosu” adibideetan baino ez zait agertu.

ZU
saitxut F
saitxus F
dxatzu F
saitxusie TX

ZUEK
saitxutie B, F
saitxusie TX
dxatzu(y)e / saitzusie F
saitxusie TX

Indikatibo iragana

NI
nauen F, TX
nosun TX
nosu(y)en
nauien

GU
gaitxusen F, TX
sun TX
suen TX
gaitxusen TX / gaitxusien F

HURA
nauen TX / doten F
sauen F
dun F, TX
sun F, TX
su(y)en
sauien F, TX

HAIEK
nitxusen TX / tasen F / nauen TX / doten F
txusen TX / sauen F
dusen TX / dun F
susen TX / sun F
su(y)en
sauien B, F / txusien TX

ZU
saitxuten B, TX
saitxusen F, TX
saitxusen TX
saitxusien TX

ZUEK
saitxutien TX
saitxusien TX
saitxusien F, TX
saitxusien TX

Baldintza

NI
balekinau TX
balekinosu TX
balekinosue TX
balekinaue TX

GU
balekigaitxus
balekixu TX
balekixu TX
balekigaitxus F, TX

HURA
balekitx TX / banekitx H
bálekidau TX, I / báleki I
balekidu TX
balekixu TX
balekixue TX
balekidaue TX

HAIEK
balekitas TX
balekix TX
balekidus TX
balekixus TX
balekixues TX
balekidaue TX

ZU
 balekaisaitxut TX
 balekaisaitxus TX
 balekaisaitxu TX
 balekaisaitxusie TX

ZUEK
 balekaisaitxutie TX
 balekaisaitxusie TX
 balekaisaitxusie TX
 balekaisaitxusie TX

Ondorioa

NI
 lekinau TX
 lekinosu TX
 lekinosue TX
 lekinauie TX / nekinauie H

GU
 lekigaitxus TX
 lekixu F, TX
 lekixue F, TX
 lekigaitxusie F / lekigaitxus TX

HURA
 lekitx F, I / lekidot F, TX / nekitx B, TX
 leki F, I / lekidau TX
 lekidu F, TX
 lekixu F, TX
 lekixue F, TX
 lekidaue F, TX

HAIEK
 lekitas TX
 lekitxus TX
 lekidus TX
 lekixus TX
 lekixue TX
 lekidaue TX

ZU
 lekaisaitxut TX
 lekaisaitxus TX
 lekidxatzu TX
 lekaisaitxusie TX

ZUEK
 lekaisaitxutie TX
 lekaisaitxusie F, TX
 lekaisaitxusie (?) TX
 lekaisaitxusie TX

Abalera

NI
 lei B
 leinosu B
 leinosue B
 —

GU
 leigaitxus B
 leixu B
 leixu(y)e B
 leigaitxus B

HURA
 leikidot B, I
 lei B, F, TX
 leikigu H
 leixu B, F, TX
 leixu(y)e
 leikidxie H

HAIEK
 —
 lei B
 —
 leixus TX
 leixue B
 leikidxie

ZU
 lei B
 leisaitxus B
 lei B
 leisaitxusie B

ZUEK
 leisaitxutie TX
 leisaitxusie B
 —
 leisaitxusie B

Subjuntiboa

NI
 —

HURA
 deitela

neixun
neixuen TX
—

deidxela I, H
deigun I
deixun I, H
deixuen I
deidxela / deidxila H

Agintera

NI
—
neixu I
neixu I
—

HURA
eixu I
eixu I
bei I

2.4. NORK-NORI-NOR

Indikatibo oraina (sg.)

NIRI
dost F
stasu F, TX
stasu(y)e
dostie F, TX

HARI
tzat F, TX
tzo F, TX
tzagu F, TX
tzasu B, F, TX
tzasu(y)e
tzoye F, TX

ZURI
tzut F
tzu TX
dxatzu TX
tzu(y)e

GURI
dosku F, TX
su F, TX
sue TX
dosku(y)e

HAIEI
tzatie F, I, TX
tzoye F, TX
tzagu B, TX
tzasu B, TX
tzasu(y)e
tzoye F

ZUEI
tzutie F
tzu(y)e
dxatzuye B
tzu(y)e

Indikatibo oraina (pl.)

NIRI
dostes TX
stasus F
stasu(y)e
dostie F, TX

HARI
tzates TX
tzos TX
tzagu B, TX
tzasus B
tzasu(y)e
tzoye B, TX

GURI
doskus TX
sus TX
su(y)e
doskues TX

HAIEI
tzatie B, TX
tzoye TX
tzagu B, TX
tzasus TX
tzasu(y)e
tzoye B, TX

ZURI
tzutes F, TX
tzus TX
dxatzus TX
tzues B, TX

ZUEI
tzutie TX
tzu(y)e
dxatzues TX
tzue F, TX / tzuye B

Indikatibo iragana (sg.)

NIRI
dosten F, TX
stasun TX
stasuen TX / stasuyen B
dostien F, TX

GURI
doskun F, TX
sun TX
suen TX / suyen B
doskuen F, TX

HARI
tzaten F, TX
tzon F, TX
tzagun F, TX
tzasun F, TX
tzasu(y)en
tzoyen F, TX

HAIEI
tzatien F, TX
tzoyen F
tzagun F, TX
tzasun TX
tzasu(y)en
tzoyen F, TX

ZURI
tzuten F, TX
tzun TX
dxatzun TX
tzuen TX

ZUEI
tzutien F, TX
tzu(y)en
dxatzun B, TX
tzu(y)en

Indikatibo iragana (pl.)

NIRI
dostesen B / dosten B, TX
stasusen B / stasun B, TX
stasuyen B
dostien B, TX

GURI
doskun B, TX
susen B / sun B, TX
su(y)en
doskun B, TX

HARI
tzatesen F, TX
tzon TX
tzagun B, TX
tzasun B, TX
tzasuen TX
tzoyen B, TX

HAIEI
tzatien B, TX
tzoyen TX
tzagun TX
tzasun TX
tzasuen TX
tzoyen TX

ZURI
tzutesen B / tzuten F, TX
tzusen B
dxatzun TX
tzuen B, TX

ZUEI
tzutien B, TX
tzuen TX
dxatzuen TX
tzuen B, TX

Baldintza (sg.)

NIRI
balekidost TX / balekist B
balekistasu TX

GURI
balekidosku TX
balekixu TX

balekistasue TX
balekidostie TX / balekistie B

HARI
balekitzat TX
balekitzo TX
balekitzagu TX
balekitzasu TX
balekitzasue TX
balekitzoye TX

ZURI
balekitzut TX / banekitzu
balekitzu TX
balekidxatzu TX
balekitzue TX

Baldintza (pl.)

NIRI
balekidost TX / balekist B
balekistasu TX / balekistasus B
balekistasuye B
balekidostie TX / balekistie B

HARI
balekitzates TX
balekitzos TX
balekitzagus TX
balekitzasu F, TX
balekitzasue TX
balekitzoye TX

ZURI
balekitzutes TX
balekitzus TX
balekidxatzu TX
balekitzue F

Ondorioa (sg.)

NIRI
lekidost TX
lekistasu TX
lekistasue TX / lekistasuye B
lekidostie TX

HARI
lekitzat F, TX
lekitzo F, TX
lekitzagu F, TX
lekitzasu F, TX
lekitzasue F / lekitzasuye B
lekitzoye TX

balekixue F, TX
balekidoskue TX

HAIEI
balekitzatie TX
balekitzoye F
balekitzagu TX
balekitzasu TX
balekitzasue TX
balekitzoye TX

ZUEI
balekitzutie TX
balekitzue TX
balekidxatzuye B
balekitzue F, TX

GURI
balekidosku TX
balekixus TX
balekixues TX
balekidosku TX

HAIEI
balekitzatie F, TX
balekitzoye F
balekitzagu TX
balekitzasu TX
balekitzasue TX
balekitzoye F, TX

ZUEI
balekitzutie F, TX
balekitzue TX
balekidxatzuye B
balekitzue TX

GURI
lekidosku TX
lekixu TX
lekixue TX
lekidosku F, TX

HAIEI
lekitzatie TX
lekitzoye F, TX
lekitzagu TX
lekitzasu TX
lekitzasu(y)e B
lekitzoye TX

ZURI
lekitzut TX
lekitzu TX
lekidxatzu TX
lekitzue TX

ZUEI
lekitzutie TX
lekitzue TX
lekidxatzue TX
lekitzue TX

Ondorioa (pl.)

NIRI
lekidostes TX
lekistasus TX
lekistasue TX
lekidostie TX

GURI
lekidoskus TX
lekixu F, TX
lekixue TX
lekidoskuye B

HARI
lekitzates TX
lekitzos TX
lekitzagus TX
lekitzasus TX
lekitzasue TX
lekitzoye TX

HAIEI
lekitzatie TX
lekitzoye TX
lekitzagus TX
lekitzasu TX
lekitzasue F
lekitzoye TX

ZURI
lekitzutes TX
lekitzus TX
lekidxatzus TX
lekitzue TX

ZUEI
lekitzutie TX
lekitzue F
lekidxatzues TX
lekitzue TX

Abalera (sg.)

NIRI
leist B
leistasu B, H
leistasuye B
leistie B, TX

GURI
leidosku B / leisku B
leixu TX, B
leixue TX / leixuye B
leidosku B

HARI
leitzat B
leitzo B
leitzagu B
leitzasu B
leitzasuye B
leitzoye B

HAIEI
leitzatie B
leitzoye B
leitzagu B
leitzasu B
leitzasue B
leitzoye B

ZURI
leitzut B, I
leitzu TX, B
—
leitzue B

ZUEI
leitzutie B
leitzue B
lei B, F
leitzue B

Abalera (pl.)

NIRI
leist B

GURI
leidosku B / leisku B

leistasu B, H
leistasuye B
leistie B, TX

HARI
leitzates B / leitzat B
leitzo B
leitzagu B
leitzasu B
leitzasue B
leitzoye B

ZURI
leitzut B
leitzu B
lei B
leitzue B

leixu B
leixu(y)e B
leidosku B

HAIEI
leitzatie B
leitzoye B
leitzagu B
leitzasu B
leitzasue B
leitzoye B

ZUEI
leitzutie B
leitzue B
leitzue B
leitzue B

Subjuntiboa

NIRI
deisten TX
deistien I

HARI
deitzola H
deitzoyela H

ZURI
deitzule H
deitzuen TX, I

GURI
deiskun TX
deiskuen TX, I

HAIEI
deitzoyela H
deitzoyela H

ZUEI
deitzuela H
deitzuen TX

Agintera

NIRI
eistasu TX
eistasue I
beist I

HARI
eixu I, TX
eixu I, TX

GURI
eixu I, TX
eixu I, TX

HAIEI
eixu I, TX
eixu I, TX

3. Adizki trinkoak

3.1. EGON

Oraina
nau F, TX
dau F, TX / deu AM
gaus F, TX
saus F, TX
sausie B, TX
daus TX

Baldintza
bánego I
bálego I
bágengos I
básengos I
básengosie H
bálegos I

3.2. JOAN

3.2.1. NOR

nuen B
 due F
 gues
 sues
 susie F, TX
 dues F

3.2.2. NOR-NORI

NI
 —
 nuetzu TX
 nuetzue TX
 —

HURA
 du(e)st TX, I
 dutzo I, TX
 dusku I, TX, H
 dutzu I, TX
 dutzue I / dutzuye H
 dutzoye TX, I

HAIEK
 dustes TX, I
 dutzos TX, I
 duskus H
 dutzus I
 dutzuye H
 dutzoye TX, I

3.2.3. *Agintera*

gosan! I, E

3.3. ETORRI

3.3.1. NOR

Oraina
 nator F, TX
 dator F, TX
 gator F, TX
 sator F, TX
 satorsie F, TX
 dator F, TX

Baldintza

báletor I

báletos I

3.3.2. NOR-NORI

NI
 —
 —
 —

natortzoye TX

HURA
 datost TX, I
 datortzo TX
 datosku TX, I, H
 datortzu TX
 datortzu H / datortzuye
 datortzoye TX

GU

"gatortzos" ifñoix bes I

"gatortzus" ifñoix bes I

HAIEK
 datost TX
 datortzos TX
 datoskus TX, H
 datortzus TX, I
 datortzu H
 datortzoye H

Baldintza

HURA
báletošt I

3.4. IBILI

3.4.1. NOR

Oraina
nabil I
dabil I
gabiltzes F, TX
sabiltzes F, TX
sabiltzesie B, TX
dabiltzes F, TX

3.4.2. NOR-NORI

NI
—
nabiltzu TX
nabiltzue TX
nabiltzoye TX

HURA
dabixt I
dabiltzo TX, I
dabilsku I
dabiltzu TX, I
dabiltzue I
dabiltzoye I

HAIEK
dabilstes I
dabiltzos I
dabixku I
dabiltzus I
dabiltzue I
dabiltzoye I

3.5. JAKIN

3.5.1. NOR-NORK

Oraina

HURA
dakitx F, TX, I / daitx TX
dakik I
dakigu F, TX, E, H
dakixu F, TX
dakixue B, F / dakixuye B
dakidxie I, H

HAIEK
dakitxes F, I
dakix TX, I
dakigus TX, I
dakixus F, TX, I
dakixuye B
dakidxie H

Baldintza

HURA
bánekitx I
báleki I
bálekidu I
bálekixu I
bálekixue I
bálekidxie I

HAIEK
bánekitxes I
báleki I
bálekidu I
bálekixus I
bálekixue I
bálekidxie I

3.5.2. NORK-NORI-NOR

NIRI
dakist I
dakistasu I
dakistasue I
dakistie TX

GURI
dakisku I

HARI
—
dakitzo TX
—
dakitzasu TX
—
dakitzoye I, B

ZURI
dakitzut I, TX
dakitzu I, TX
—
dakitzue I

HAIEI
dakitzatie TX

dakitzoye TX

ZUEI
dakitzutie I

3.6. EDUKI

3.6.1. NORK-NOR

Oraina

NI
nako I
nakosu I
nakosue I
nakoye I

HURA
dakot TX
dakok I
dako TX
daku TX
dakosu TX
dakosu(y)e
dakoye B, TX

HAIEK
dakotas I, H

dakos TX
dakus TX, I
dakosus TX, I
dakosue F, TX / dakosuye B
dakoye B, TX

Baldintza

HURA
báneko I / bánekot B
báleko I
báleku I
bálekosu I
bálekosuye I
bálekoye I

HAIEK
bánekotas I
bálekos I
báleku I
bálekosu I
bálekosu I
bálekoye I

3.6.2. NORK-NORI-NOR (sg.)

NIRI
dakost I
dakostasu I
dakostasu I
dakostie I

GURI
dakosku I
dakosu I
dakosu I
dakoskue I

HARI
dakotzat I

HAIEI
dakotzatie I

dakotzo I	dakotzoye I
dakotzagu I	dakotzagu I
dakotzasu I	dakotzasu I
dakotzasue I	dakotzasue I
dakotzoye I	dakotzoye I

ZURI	ZUEI
dakotzut I	dakotzutie I
dakotzu I	dakotzu(e)
—	—
dakotzue I	dakotzue I

3.6.3. NORK-NORI-NOR (pl.)

NIRI	GURI
dakostes I	dakoskus I
dakostasus I	—
dakostasue I	—
dakostie I	dakoskue I

HARI	HAIEI
dakotzat I	dakotzatie I
dakotzos I	dakotzoye I
dakotzagu I	dakotzagu I
dakotzasus I	dakotzasu I
dakotzasue I	dakotzasue I
dakotzoye I	dakotzoye I

ZURI	ZUEI
dakotzutes I	dakotzutie I
dakotzus I	dakotzue I
—	—
dakotzu(ye) I	dakotzue I

3.7. EROAN

3.7.1. NORK-NOR

NI	HURA	HAIEK
narue I	daruet F, TX	darutes F
narusu I	darue F, TX	darues F
narusuye I	darugu F, TX	darugus F
naruye I	darusu F, TX	darusus F, TX
	darusue F, TX / darusuye B	darusue H / darusuye B
	daruye B, F	daruye B

3.7.2 NORK-NORI-NOR (sg.)

NIRI	GURI
darust TX	darusku TX
darustasu TX	darusu TX
darustasue TX	darusue TX
darustie TX	darusku TX

HARI
darutzat TX
darutzo TX
darutzagu TX
darutzasu TX
darutzasue TX
darutzoye TX

ZURI
darutzut TX
darutzu TX
—
darutzue TX

HAIEI
darutzatie TX
darutzoye TX
darutzagu TX
darutzasu TX
darutzasue TX
darutzoye TX

ZUEI
darutzutie TX
darutzu(e) TX
—
darutzue TX

3.7.3. NORK-NORI-NOR (pl.)

NIRI
darustes TX
darustasus TX
darustasue TX
darustie(s) TX

HARI
darutzates TX
darutzos TX
darutzagus TX
darutzasus TX
darutzasues TX
darutzoye TX

ZURI
darutzutes TX
darutzus TX
—
darutzues TX

GURI
daruskus TX
darusus TX
darusues TX
daruskues TX

HAIEI
darutzatie TX
darutzoye TX
darutzagus TX
darutzasus TX
darutzasues TX
darutzoye TX

ZUEI
darutzutie TX
darutzue TX
—
darutzue TX

3.8. EKARRI

3.8.1. NORK-NOR

HURA
dakat TX
dakar F, TX
dakagu F, TX
dakasu F, TX
dakasue F / dakasue B
dakardie H / dakarrie B, TX

HAIEK
dakatas TX
dakas F, TX
dakagus F, TX
dakasus TX
dakasue H / dakasue B
dakardie H / dakarrie B, F, TX

3.8.2. NORK-NORI-NOR (sg.)

NIRI
dakast TX, H
dakastasu TX
dakastasu TX
dakastie TX, H

GURI
dakasku TX
dakasu TX
dakasue TX
dakaskue F, TX

HARI
 dakatzat TX
 dakatzo TX
 dakatzagu TX
 dakatzasu TX
 dakatzasue TX
 dakatzoye TX

ZURI
 dakatzut TX
 dakatzu TX
 dakatzu (?) TX
 dakatzue TX

HAIEI
 dakatzatie TX
 dakatzoye TX
 dakatzagu TX
 dakatzasu TX
 dakatzasue TX
 dakatzoye TX

ZUEI
 dakatzutie TX
 dakatzue TX
 —
 dakatzue TX

3.8.3. *NORK-NORI-NOR (pl.)*

NIRI
 dakastes TX
 dakastasu TX
 dakastasue TX
 dakastie TX

HARI
 dakatzates TX
 dakatzos TX
 dakatzagus TX
 dakatzasus TX
 dakatzasues TX
 dakatzoye TX

ZURI
 dakatzutes TX
 dakatzus TX
 —
 dakatzue TX

GURI
 dakaskus TX
 dakasus TX
 dakasues TX
 dakaskues TX

HAIEI
 dakatzatie TX
 dakatzoye TX
 dakatzagus TX
 dakatzasus TX
 dakatzasue TX
 dakatzoye TX

ZUEI
 dakatzutie TX
 dakatzue F
 dakatzue (?) TX
 dakatzue TX

3.9. ERABILI

3.9.1. *NORK-NOR*

HURA
 dabill I, B
 dabill H
 dabilgu H
 dabiltzu I, H
 dabiltzue I
 dabillyie H

HAIEK
 dabiltes H, B
 dabiltzes H
 dabilgu H
 dabiltzu H
 dabiltzu H
 dabillyie H

3.9.2. *NORK-NORI-NOR*

NIRI
 dabist I
 dabistasu I
 dabistasue I
 dabistie I

GURI
 dabisku I
 —
 —
 dabisku I

3.10. ESAN

3.10.1. NORK-NOR

HURA
 diñot TX
 diño TX
 diñu H
 diñosu TX
 diñosue TX / diñosue B
 diñoie TX

HAIEK
 diñotas TX
 diños TX
 diñu H
 diñosus TX
 diñosue B
 diñoie TX

3.10.2. NORK-NORI-NOR (sg.)

NIRI
 diñost I
 diñostasu I
 diñostasue I
 diñostie I

GURI
 diñosku I
 diñosu I
 diñosue I
 diñoskue I

HARI
 diñotzat I
 diñotzo I
 diñotzagu I
 diñotzasu I
 diñotzasue I
 diñotzoye I

HAIEI
 diñotzatie I
 diñotzoye I
 diñotzagu I
 diñotzasu I
 diñotzasue I
 diñotzoye I

ZURI
 diñotzut I
 diñotzu I
 —
 diñotzue I

ZUEI
 diñotzutie I
 diñotzue I
 —
 diñotzu(y)e I

3.10.3. NORK-NORI-NOR (pl.)

NIRI
 diñostes I
 diñostasus I
 diñostasue I
 diñostie I

GURI
 diñosku I
 —
 —
 diñoskue I

HARI
 diñotzates I
 diñotzos I
 diñotzagu I
 diñotzasus I
 diñotzasue I
 diñotzoye I

HAIEI
 diñotzatie I
 diñotzoye I
 diñotzagu I
 diñotzasus I
 diñotzasue I
 diñotzoye I

ZURI
 diñotzut I
 diñotzu I
 diñotzu (?) I
 diñotzue I

ZUEI
 diñotzutie I
 diñotzue I
 —
 diñotzue I

4. Bermioko aditzaren ezaugarri orokor batzuk hauek izan daitezke laburki:

4.1. Komunztadura plurala egin behar denean sarri singularrean ematea.

4.2. Aditz trinkorik ez zaigu agertu iraganean, bere ordezt forma perifrastikoak eman izan dizkirate.

4.3. Ondorioa adierazteko *leki-* / *lei-* / *leiki-* hasieradunen erabilera. Ondorioa egiteko *leki-*-rekin jokatzeko da, baita Mundakan eta Elantxoben ere:

lekidot = neuke

lekidaue = leukie

lekitzut = neuskizu

Leki--ren ordezt *neki-* ager daiteke lehenengo pertsonan:

lekinai / nekinai = nintzateke

nekinaue / lekinaue = nindukie

Ahalerarako *lei-* eta *leiki-* erabiltzen dira, badirudi bakoitzak bere pertsonak hartu dituela:

leikidot = neike

lei = leike

leikigu = geinke

leixu = zeinke

leixu(y)e = zeinkie

leikidxie = leikie

Ahalera egiteko beste bide bat *basin-* (*ba-* + *ezin*) erabiltzea da:

basin̄yot = ahal dot

basinbada = ahal bada

4.4. Aditz batzuk orainaldiari *-(e)n* erantsiaz lortzen dira:

dun = gendun

sun = zendun

su(y)en = zenduen

tzaten = neutsan

tzutien = neutsuen

4.5. Adizki batzuk *ez-*-ekin ere laburtuta agertzen dira:

etzut = ez deusut

esu = ez dozu

esue = ez dozue

estasu = ez deustazu

4.6. *-Ye* da adizki askotan pluralaren ezaugarria:

tzoye = deusie, deutse

tzu(y)e = deusue

dakoye = daukie

Honi ez zaio gehitu *-z* pluralgilea gure datuetan.

4.7. *Eutsi* aditzean pluralaren ezaugarriak *-t* morfemaren ondoren doaz:

tzat - tzatie = deusiet

tzut - tzutie = deusuet

4.8. Ohar modura erabileraz esatekorik asko dagoen arren morfologia baino ez dut emango oraingoan. Aditz alokutibo batzuk ere erabiltzen dira baina hurrengo baterako utziko dut hau ere.

5. Sintaxia

Sintaxia aitatzeko baino ez bada ere lau ezaugarri ekarriko ditut:

5.1. *-lako*:

-Lako kausalari *-n* bat eransten zaio; desberdinak dira *-lakuen* modala eta *-lako*.

5.2. *seitxik / seitxik ese / sein*:

Esan daiteke hirurak sinonimoak direla, aztertu ditudan adibideetan behintzat erabilera hiztunaren ohituren arabera da.

Zein-en adibide batzuk:

- «Orain obiau. Seiñ e orain estau alako sarerik eta atrapatzen dan bokarta saritan esta pegaten» H (Lehen dribe-sariek)
- «loidxetakar arra, seiñ e, ustelduten danien igual okelie ero seuser ustelduten danin be, arra eitxen dxatzo» H
- «estakidxinak ikasten, gusta eitxen dxatzoze-ta. Seiñ atxiñe esate-san dauie euskeri dala, gosue» H
- «Bilbon orrek estaus seiñ orrek kanpotitatos eiñye» H
- «atxiñe asko geidxau eruten esan da ori, seiñ orain e orrek saltzak eta gitxiau dxaten die» H (surrurutune)
- «badau kanti Madalenekue. Bai, seiñ e, Madalena dxoten dauenien, be, kantaten oten da jentie» H
- «gaueko amabidxetan, andabidetik es pasa. Seiñ ibiltxen di illek orretan biditan» H
- «estau setan ogon dxun barik. Sein daus klase askoko orduek» H

Zegaitik-enak:

- «a ta gusti be ontxe be desenkarna ingo da seitxik amutan beti etorko da sardiñi imiñyena»
- «por lo regular eitxen da kendu, tripie kendu, seitxik e tripien daueles e ustelta-sune arraiñe itxen dau alperrik-aldu»
- «ondu baiño geidxau esin su imiñi seitxik korrontagas e igual ondun agarraten tzu»

5.3. *-t(x)iarreitxik*:

-Tearren eta *-teagaitik* badirudi biak agertzen zaizkigula baten:

- «porsebi da, etxas gustaten, bera kentzin es ibiltxiarreitxik» H
- «etzera es dxutiarreitxik mantilli bille ba, esin nai dxun» H (elizara lehen)

«gu siñistute, ta arraiñe atrapatiarreitxik, paga dirue, da kalera» H (Mundakako adibinadoreagana)

5.4. *-nentz*:

-Nentz konpletiboaren kontestua hau izango litzateke:

- estako ixenik orrek?
- se-san su?
- (ia) ixenik estakonentz

6. Akabatzeko eta datuen gozagarri Blancari harturiko testu bat eman nahi nuke:

Madalen egunien esaten du "e! Madalen egune da", da, baporak etorten dies, Madalenagas. Dxuen, ta etorri. Madalena esaten da, baporak preparaten dies, Madalenerako. Da, ayu(n)tamientue, beran konsejalakas da dxuten die, or motorrien, motor baten. Da gero beran inbitauek. Da, beste gixon batzuk dxuten die, da jentie kalitakue ta kanpoti datosenak, dxuten dies beste motor batzutan, da, ori, Madalena due, lelau, Ixarora. Da, Ixaron alkatik etxa bi dau, tellie. Da, gero dxuten die, Elantxobera. Elantxoben saltaren dau errire, dxaten dau eguerdidxe, da gero etorten dies Lekeixora, Lekeixotik gero Mundekara. Mundekak omoten tzo alkatiri, alkatien e erriko, bastoye. Mundekak emoten tzo. Da bueltan datorrenien, entregaten tzo berari, alkatiri. Da gero Madalena bueltan etzera datorrenien, ona datorrenien, oten di sirenatxoten, dxaidxe formateko. Sirenatxoten Madalena datorrela, da gero, Madalena erresibiten dau, portuen, bandiek, musikiek. Da gero, orreas musikias dues, ayutamientora, goiko plasara. Da ayuntamientuen plasi daueles gero an dau, ordubetin ero, ordu bidxen, bandie dxoten, da jentie arroskuen. Sabaletara, da arroskuen. Auri de dxaidxe Madalenekue.

—“sabaletara” ser esateko?

sabaletara olan plantata, sabaletara dxaten, dxasten. Jenti aulan korruen da sabaletara dxaten, dxasten. Esaten dxatzo “sabaletara”. Da, sera da, ostantzin agarrata danielen “istutera”, da ostantzien sabaletara, auntzek istutera, auntxe sabaletara. Da gero dabilztes arroskuen dandarres dana(k) gustidxe, abakarketa(k) kendu soñetik eta aidin etxa, da batac atrapa, bestik ostabe etxa ta aulan. Madalena eleganti esaten da.

—dxai politxe

dibertidue, esaten da Madalena egune. Da etorten da jente andidxe kanpotik. Jente andidxe.

—da barkutan

egunes, erridxen esta oten esebe. Astegunekules, baye eguerdiko amaiketarte o amabidxetarte dabil jentie, auntzek ara mollera, beste bueltan aurra mollera, baporak atrapatzen, saltateko baporatara, dxuteko gero itxosuen, bai. D'ote san di, len esate-san da, oiñ estau itxen, bay len eitxen esan dauie, Madalenako motorra datorrenien, alkati ta datosena, motorrak oten esan di amen kanpotxuen. Da agertute-san danin motorrak eitxe-san tzoie Madalenari buelti emon. Berari baporari, buelti emon esta? Alkati ta dauenari, da gero alkatin e a serakuk eitxe-san dauie apunte, sein motorrek omoten dauen bueltie, berari bueltie sein motorrek emon dauen eitxe-san dau apunte. Da gero, Bermion emote-san tzoie, asunberdife arda baktxari. Semat gixon esan disen barrun dusenak, ardaue.